

**Lvdovici Molinæ, E Societate Iesv Theologiæ Doctoris, &
Professoris, Commentaria, In primam D. Thomæ partem**

Molina, Luis de

Lugduni, 1622

Vtrum in Theologia habitus siue actus diuersarum conclusionum specie
inter se differant. disp. 3.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-73915](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-73915)

(vt fieri solet) moneatur ad assentiendum principiis & conclusionibus, non propter auctoritatem docentis, sed quia propositis & explicatis principiis, vel ex naturis terminorum, aut ipsa experientia, principia esse vera cognoscit, ex eisque euidenter sequi conclusiones, concedenda erit minor: verum Deus non ita subit vicem praeceptoris in tradendis per reuelationem principis Theologiae: quia illis sic assentimur ex naturis terminorum, nec per experientiam, sed solum propter auctoritatem Dei reuelantis. Si vero discipulus solum assentiat propter auctoritatem docentis, neganda est minor cum Caetano hoc loco, & Capreolo loco citato: quia per talem cognitionem solum fides humana, eiusdem semper rationis de omnibus rebus ita cognitis, comparabitur.

DISPUTATIO III.

Vitam in Theologia habitus, siue actus diversarum conclusionum inter se specie differant.

Scientia seu disciplina integra vni sunt unitate ordinis.

PRO explanatione huius dubitationis, praemittendum est, eos actus, & habitus principiorum, qui in eodem gradu sunt abstractionis a materia, specie distingui ab actibus & habitibus conclusionum, quae ex eis mediate, vel immediate deducuntur: eo quod hi inter se rationis discursu illi vero sine discursu ex notitiis terminorum generentur, omnes vero, vna cum actibus, & habitibus tam principiorum, probabilium, quam conclusionum, quae in eodem gradu sunt abstractionis, vnam & eandem integram scientiam, seu disciplinam constitutere, vt pote Philosophiam naturalem, aut Metaphysicam, aut aliam similem: quae quidem ex hisce omnibus sic constituta, vna est unitate ordinis, qui in explicandis iis, quae ad eundem gradum abstractionis pertinent, seruat: non secus, ac multorum hominum collectio, qui sub vno duce ad praeliandum suis aptis ordinibus constituuntur, dicitur vnus exercitus: & domus constans multis partibus discretis, certo tamen ordine compositis, vna dicitur.

Notitia simplices eiusdem potentia cognoscendis, actus cognoscendi, & species impressae, pro diuersitate specificarum obiectarum, in genere rei, specie distinguuntur.

Praemittendum est secundo loco, in scientiis naturalibus ex diuersis principiis comparari actus assentiendi, ac proinde etiam habitus, specie distinctos. Ratio est, quoniam licet intellectus species infima sit, concurratque efficienter ad productionem omnium actuum intelligendi: concurrat tamen tamquam causa vniuersalis, & pro diuersitate specifica singularum causarum, a quibus determinatur ad productionem potius huius intellectiois, quam illius, tum ipsi actus intelligendi, tum etiam terminorum producti, hoc est, verba mentis, seu notitiae expressae, specie distinguuntur. Quod idem in ceteris potentis cognoscentibus cernitur: visus namque, quoniam ad producendum actum videndi candorens potius, quam nigrum colorem, determinatur tamquam a causa particulari ab specie impressa candoris, quae specie distinguitur ab specie impressa alterius coloris, cum candorem aspiciens, producit actus, siue visio specie distincta, ab actu, quo nigrorem intuemur: eademque ratione ex eisdem actibus producantur termini seu species expressae, specie etiam inter se distinctae. Idem quoque de ceteris sentiendi facultatibus tam externis, quam internis, & sentiendum: pro diuersitate namque rerum obiectarum secundum se, actus cogno-

scendi, atque notitia, seu species expressae, specie inter se differentes producuntur. Quoniam igitur intellectus agens coniunctus cum phantasmatis specie distinctis, producit in intellectu possibili species impressas specie differentes, a quibus, tamquam a causis particularibus eius efficientia, ac concursus determinatur ad intelligendum potius hoc obiectum, quam illud: fit, vt pro diuersitate obiectorum secundum se, tam actus intelligendi, quam notitias simplices, hoc est, verba, siue species expressae simplices, inter se specie distinctas producat. Praeterea, quoniam ad assensum primorum principiorum complexorum, vt a causis particularibus, determinatur intellectus a notitiis terminorum, seu potius a naturis extremorum, quae eisdem notitiis percipit, aut ab euidentia connexionis, quae sensu comprehenditur, & per sensum ad intellectum peruenit: fit, vt pro diuersitate specifica extremorum, aut saltem alterius extremi, assensus primorum principiorum specie distinctos eliciat, atque adeo vt in scientiis naturalibus, si diuersa principia habeant, tam actus quam habitus specie distinctos comparemus.

Tertio loco constituendum est, in scientiis naturalibus, semper, diuersarum conclusionum, gigni actus sciendi, ac proinde habitus etiam specie distinctos. Quod vel ex eo satis cognosci potest, quoniam si diuersa principia non nisi per actus assentiendi specie distinctos perspecta habemus, cum ad scientiam comparandam cuiusque conclusionis, necessarium semper sit, vt saltem vnum interueniat principium distinctum a principiis, quibus de reliquis conclusionibus comparatur scientia: fit, vt pro diuersitate conclusionum, actus & habitus specie distincti in nobis generentur: pro diuersitate namque specifica causarum particularium, a quibus determinatur intellectus ad productionem assensuum, assensus atque habitus specie distincti efficiuntur. Fusior ac plenior horum tractatio ad philosophiam potius, quam ad Theologiam, spectare videtur. Hic tamen locus necessario exigebat, vt eadem summam perstringeremus.

Quamuis ergo haec in scientiis naturalibus ita sese habere existimemus: in Theologia tamen rem contrarium modo procedere nos arbitramur, quam sequentibus hisce conclusionibus exponemus.

E Prima igitur conclusio sit. Habitus fidei Catholicae, quo assentimur omnibus, quae sunt de fide, est vnus speciei infimae in omnibus fidelibus, & in singulis vnus dumtaxat numero. De hac nemo est, qui dubitet. Ratione vero confirmari potest, quia cum fides Catholica sit habitus supernaturalis infusus, inclinans primo ad innitendum diuinae auctoritati ac reuelationi, atque adeo mouens nos ad assentiendum vniuersum iis, quae a Deo reuelantur, simul atque nobis rite proposita fuerint, secundario vero ad assentiendum huic, vel illi rei reuelatae in singulari, fit, vt in plures species distingui non debeat.

F Secunda conclusio. Omnes similiter assensus fidei, comparatione etiam diuersorum principiorum Theologiae, sub vna infima specie continentur. Haec probatur primo. Quoniam si habitus fidei, quo illis omnibus assentimur, vnus est specie, rationi consonum est, vt actus illius habitus, quibus eiusmodi principiis assentimur, sint etiam vnus speciei. Deinde, ac potissimum, quia ad generationem talium assensuum, non concurrunt efficienter extrema ipsorum principiorum per notitias, quibus apprehenduntur, quo tamen modo ad assensum principi

Tam assensuum quam habitus diuersorum principiorum in eadem scientia naturali specie distinguuntur.

Scientia naturalibus diuersarum conclusionum specie distinguuntur.

Prima conclusio. Fidei habitus vnus speciei infimae est in vnoquoque non comparatione omnium qua creditur.

Secunda conclusio. Fidei assensus principiorum omnium Theologiae vnus est eiusdem speciei.

principiorum naturalium, vt supra ostendimus, concurrere solent: sed solum concurrunt tamquam conditiones, sine quibus non formarentur notitiae eorum complexae, neque proinde haberi posset vltus omnino assensus eorum. Quod ergo concurrat effieienter ad assensum illorum, tamquam ratio cui innitur, & a qua determinatur intellectus; vt illis assentiatur, solum est autoritas, reuelatioque diuina ab eodem intellectu concepta, cooperante simul voluntate & captiuante intellectum in obsequium seu assensum fidei, vt 2. 2. cum de fide ageremus, plenius explicauimus. Quare cum autoritas, reuelatioque diuina, cui soli innitur intellectus ad assentiendum eis, quae sunt de fide, sit eiusdem rationis, comparatione omnium, quae reuelatione creduntur: consequens est, vt omnes fidei Catholicae assensus sint vnius & eiusdem speciei, quantumvis extrema rerum reuelatarum, ac notitiae, quibus res easdem apprehendimus, inter se specie distinguantur.

Obiicitur.

Quod si aduersus dicta obiecias. Diuersa reuelata, sunt obiecta complexa specie distincta: intellectusque, dum illis assentitur, pro diuersitate ipsorum format etiam verbum specie distinctum, quod est terminus productus per talem assensum: ergo assensus ipsi etiam specie distinguuntur: quandoquidem actiones pro diuersitate terminorum, qui producuntur, diuersitatem specificam sortiuntur. Respondendum erit, licet dum mente concipimus pronuntiatum aliquod, v. g. *hominem esse animal*, formemus quoddam verbum complexum constans triplici notitia, quarum vna respondet subiecto, alia praedicato, & alia copula, quoad nudum munus copulae, quod est connexere inter se extrema talis pronuntiatum, quibus conceptibus tres quoque actiones, seu simplices intellectiones respondent: nihilominus actus assentiendi illi pronuntiatum non esse omnes illas tres actiones (alioquin actus sciendi, aut assentiendi principii, non esset vnum per se, sed per aggregationem, quod non est dicendum) sed esse actionem, qua producitur conceptus copulae, quatenus extrema inter se vnit atque connectit: vnde recte Aristoteles 1. de interpretatione dixit, *eam sine extremis intelligi non posse*. Assensus ergo connexionis praedicari cum subiecto, in qua munus copulae consistit, & quam proinde sine extremis intelligere non possumus, est actus sciendi conclusionem, aut cognoscendi principium, non quidem quo ad nudam apprehensionem talis connexionis, sed quoad nutum, seu assensum, vel dissentium veritatis illius. Quare quando notitiae extremorum proprie influxum, & efficientiam habent in assensum, eod quod ex naturis extremorum intueatur intellectus praedicatum principij conuenire subiecto, tunc, pro diuersitate principiorum, quoad extrema, producitur assensus specie distinctus, vt supra explicatum est. Quando vero notitiae extremorum nihil influunt in assensum: eod quod intellectus ad assentiendum solum innitur autoritati assentientis aliquod principium, notitiaeque extremorum solum sunt conditiones, sine quibus intellectus non potest assentiri principio, eod quod assensus sit notitia copulae, seu connexionis praedicati cum subiecto, quam sine extremis nemo valet intelligere: tunc non est necesse, vt pro diuersitate principiorum producatur assensus specie distincti: quod non solum ceruitur in iis, quibus fide Catholica assentimur, sed etiam in iis, quibus nuda fide humana, innixi solum autori-

Assensus. Verbum meum complexum non est simplex quod sit, nec productum per simplicem actum intellegendi. Assensus mens quid.

Cur assensus catholice fidei, & similiter fidei humanae omnes sunt eiusdem speciei, extra verba specie distinguantur.

tati diceptis, assensum praebemus. Ad obiectum ergo in forma, admittimus reuelata, ratione extremorum esse obiecta complexa specie distincta: negamus tamen intellectum, dum illis assentitur, formare verba specie distincta, quatenus fertur in nudam copulam connectentem extrema: haec enim in omnibus pronuntiatum est eiusdem rationis, & in eius notitia, vt copulat extrema, consistit assensus pronuntiatum, vt dictum est.

Merito autem diximus supra, assensus principiorum omnium, quibus sola fide Catholica assentimur, esse vnius speciei infimae: quoniam si simul concurrat ad assensum talium principiorum medium demonstratiuum, quale concurrere potest ad assensum istorum: *Deus est: Deus est vnus: Deus est principium rerum*: vtique elicietur assensus scientiae supernaturalis, vt articulo 1. disputatione 1. visum est, usque erit specie distinctus, pro diuersitate assensuum principiorum, quae lumine naturali cognoscuntur, quibus demonstratur propositio, quae est de fide.

Tertia conclusio. Quod atinet ad assensus conclusionum, quae in Theologia ex solis reuelatis euidenter deducuntur, omnes ij ad vnam speciem infimam pertinent. Hinc probari potest, quoniam assensus principiorum, a quibus generantur tamquam a causa aequiuoca, omnes sunt eiusdem speciei, vt haecenus ostensum est, neque deduci haec, vel illa consequentia (moda omnes necessariae atque euidenter sint) in causa esse potest, vt assensus conclusionum specie distinguantur. Confirmatur, quoniam ratio mouens ad assentendum omnibus his conclusionibus, semper est eiusdem rationis, atque vna & eadem, nempe deduci euidenter ex reuelatis, esseque mediate reuelatas a Deo: neque naturae extremorum quicquam conferunt ad assensum: ergo assensus, qui ita comparantur, omnes sunt eiusdem rationis atque speciei infimae. Quod si ex aliquibus conclusionibus ita demonstratis ulterius inferantur aliae, atque aliae: id non satis est, vt quis existimet, saltem assensus posteriores esse distinctos specie a prioribus. Nam cum assensus conclusionum, ex quibus ulterius, v. g. tertia conclusio demonstratur, non sint cause aequiuocae respectu assensus conclusionis quae ex illis demonstratur, totaque ratio assentiendi tertiae conclusioni sit, quod ex illis aliis conclusionibus euidenti consequentia deducatur, non est necesse actum scientiae specie distinctum efficere: perinde, atque assensus principiorum, eod quod causa sint aequiuocae, comparatione assensus conclusionis, assensus conclusionis specie distinctum efficere solent. Neque est eadem ratio in scientiis naturalibus: quoniam assensus conclusionum, quae immediate deducuntur ex principiis, specie distinguuntur inter se, propter diuersitatem principiorum: diuersae namque conclusiones ex diuersis principiis opus est deducantur: Quare cum non sit maior ratio, quare vna assimilet sibi effectum potius, quam alia, producent tertiam speciem scientiae: non secus ac femina animalium differentium specie, cum ad generationem simul concurrunt, tertiam quamdam speciem animalis, ab vtroque parente distinctam solent producere.

Quia ergo assensus Theologici earum conclusionum, quae ex solis reuelatis mediate, v. g. immediate deducuntur, omnes sunt eiusdem speciei infimae, consequens est, vt generentur habitus eiusdem speciei, atque adeo vt habitus Theologiae nostrae

Assensus conclusionum quae ex solis reuelatis deducuntur omnes sunt eiusdem speciei.

Habitus Theologiae eiusdem speciei est diuersarum conclusionum.

Accedente medio demonstratiuo assensus principij Theologici est alterius speciei.

Tertia conclusio.

Assensus conclusionum quae ex solis reuelatis deducuntur omnes sunt eiusdem speciei.

Habitus Theologiae eiusdem speciei est diuersarum conclusionum.

um, distin-
ctum tamen
numero.

nostra comparatione eiusmodi omniura conclu-
sionum, vna quaedam species infima constituenda
sit. Puro tamen valde probabile, sicut, ex diuersis
conclusionibus generantur diuersi assensus nume-
ro: ita etiam diuersos habitus numero comparari,
quorum quiuis suam peculiarem conclusionem res-
piciat. Quando enim accidentia essentialia respec-
tum habent ad extrinseca, vt huiusmodi habitus ad
distinctas conclusiones habent, nullum est incom-
modum distincta numero accidentia eiusdem spe-
ciei simul in eodem subiecto coherere: quoniam li-
cet ex subiecto non habeant quod distinguantur,
distinguuntur tamen per respectum ad diuersa extrin-
seca, vt s. Metaphysica ostensum est.

Assensus ex
habitu Theo-
logico quae-
do distinctus
sit specie ad
assensus ex
habitu alia-
rum conclu-
sionum.

Non immerito dictum est haecenus, assensus, at-
que adeo etiam habitus, conclusionum omnium, esse
vnius speciei infimae, quando ex solis reuelatis
deducuntur, quia si simul accedat medium de-
monstratum ad probandam aliquam eiusmodi
conclusionem, comparabitur scientia supernaturalis
specie distincta, vt supra dictum est: tum etiam
quia satis probabile est, quando conclusio aliqua
in Theologia deducitur simul ex aliqua reuelata,
& alia euidenter cognita lumine naturali, gene-
rari assensum, & habitum distinctum specie, pro-
pter concurrum illum assensus naturalis alterius
praemissae.

Fidei super-
naturalis
actus gene-
rat habitum
fidei natura-
lem.

Illud hoc loco obseruandum est, ex actibus fidei
supernaturalibus gigni habitus naturales credendi,
perinde atque ex actibus naturalibus credendi
eandem enuntiationes, iidem ipsi gignerentur, vt r.
2. q. 1. art. 4. ostendimus. Ratio est, quoniam actus
credendi naturales, eminenter continentur in su-
pernaturalibus, & ob eam causam supernaturales
actus producant effectum, quem naturales produ-
xissent. Quare eiusmodi habitus naturalis circa ea,
quae ad fidem pertinent, permanet in eo homine,
qui, cum antea esset Catholicus, fidem per haeresim
amittit.

ARTICVLVS IV.

Quae scientia, notitiaue practica sit, & quae
speculatiua, quid item
sit Praxis.

DISPUTATIO I.

Notitia pra-
ctica quid.

NIEQVAM quaestionem hoc loco à
Diuo Thoma propositam examinemus,
operpretium erit explicare tria illa, quae
proposita sunt. Quod ergo attinet ad primum & se-
cundum, illa notitia practica dicitur, quae ei, in quo
est, praescribendo certam rationem ac regulas, osten-
dit modum operandi. Vnde si quis eam habeat, fa-
cultatem quandam ad operandum habet, qua po-
tentiae executrices ad executionem operis diri-
guntur. Ordinatur verò in rebus creatis suapte
natura ad operationem, vt ad finem. Quae admo-
dum enim visus collatus est ab autore naturae ad vi-
dendum, & intellectus, ad intelligendum: ita huius-
modi notitia collata est per intellectum, & species
intelligibiles, gratia operandi, dirigendique volun-
tatem, & alias potentias executrices voluntatis im-
perio subiectas, in suis operationibus.

Si creata sit
ordinatur
suapte natu-
ra ad opera-
tionem.

Diuina non
ordinatur ad
operationem,
sed solum
praescribunt

Diximus, in rebus creatis suapte natura ordinari
ad opus tamquam ad finem: quoniam in Deo ars at-
que notitia practica, qua condidit vniuersa, non or-
dinatur ad opus, vt ad finem: cum nihil existens for-

maliter in Deo, ordinetur ad aliud tamquam ad fi-
nem. Discrimen ergo illud, quod conuenit tradi
inter notitiam practicam & speculatiuam, quod illa
suapte natura ordinetur ad opus, vt ad finem, haec
verò minimè, intelligendum est solum de notitiis
creatis: ratio enim notitiae practicae, vt comprehen-
dit tam creatam, quam increatam, in eo sita est, quod
ostendat modum operandi, praescribendo regulas
& rationem operandi ei, in quo est, ac proinde diri-
gendo potentiam, vel potentias illius in suis ope-
rationibus. Notitia verò speculatiua est, quae non ita
praescribit, & ostendit modum operandi ei, in quo
est. Vnde neque in creaturis ordinatur suapte natu-
ra ad opus tamquam ad finem, sed solum est sui ob-
iecti perceptio, & contemplatio.

modum ope-
randi.

Notitia spe-
culatiua
quid.

Conditioes
ut notitia
practica sit.

Ex dictis intelliges, ad notitiam practicam requi-
ri in primis, vt obiectum suapte natura sit operabi-
le ab eo, in quo est talis notitia. Quare notitia, qua
Socrates cognosceret modum, quo planta progred-
itur in fabricanda rosa, vt scilicet prius radicibus
attrahat, fugatque humorem, deinde concoquat, ap-
teque disponat, ac tandem florem ipsum proferat,
edatque in lucem, non est in Socrate notitia pra-
ctica, sed speculatiua. Deinde vt notitia sit practica,
non satis est, quod obiectum sit operabile ab eo, in
quo est talis notitia, sed praeter id, opus est, vt sit
operabile notitia dirigente potentiam ad eandem
operationem: vnde notitia, qua cognosco modum
& progressum operandi, quo mea facultas nutriendi
meum corpus nutrit atque auget, concoquendo
prius nutrimentum in stomacho; deinde trahendo
ad hepar, &c. non est practica, sed speculatiua.
Quod si Deus subiceret virtutem nutriendi, quam
habeo, imperio meae voluntatis, ita vt ad ipsius nu-
tum augetur, nutriréque corpus: haec eadem notitia,
qua scio modum, quem talis potentia seruare debet
ad efficiendam nutritionem, iam in me ratio-
nem notitiae practicae haberet: esset enim ars effi-
ciendi nutritionem, ad imperium voluntatis virtu-
tem nutriendi dirigens.

Practica sit.

Notitia pra-
ctica quid.

Gregory sen-
tentia reici-
tur.

Quare reicienda est sententia Gregorij q. 5. pro-
logi art. 2. asserentis, non esse necesse ad notitiam
practicam, vt obiectum sit operabile ab eo, in quo
est talis notitia, sed satis esse, si notitia regulas ope-
randi praescribat. Regulae namque, quas natura ser-
uat in suis operationibus, posita in intellectu meo
non habent rationem notitiae practicae: quandoqui-
dem in intellectu meo suapte natura non ordinan-
tur ad dirigendam potentiam quo ad suam ope-
rationem: requiritur ergo, vt praescribat regulas ope-
randi id, quod suapte natura est operabile ab eodem
subiecto, non quocumque modo, sed notitia ipsa
dirigente potentiam in talem operationem: alio-
quin, si suapte natura in tali subiecto non ordina-
bitur ad opus, erit pura obiecti speculatio. Dixi: id
quod suapte natura est operabile ab eodem subie-
cto, &c. quoniam satis est, si suapte natura sit ope-
rabilis: licet propter aliquod impedimentum, subie-
ctum non possit illud operari: ars enim saltandi in
claudio habet rationem notitiae practicae, qui tamen
saltare non potest. Argumenta verò Gregorij loco
citato proposita, quae breuitatis gratia omisimus, fa-
cile ex dictis dissolui poterunt.

Illud tamen hoc loco obiter notandum est cum
Diuo Thoma quaest. 14. de veritate, articulo quar-
to, vt notitia aliqua simpliciter sit practica requiri,
vt formaliter dicatur de opere faciend, sitque regu-
la operandi, vt sunt istae, Deus est colendus: huic, vel
illi morbo hoc, vel illud medicamentum est adhibendum:
materies haec, vel illa ratione ad constructionem domus
aprandu